

Принцип належного урядування (good governance): поняття, зміст та значення

Автор: Берназюк Ян

Організація: Верховний Суд

Видання: Конституціоналіст · 2021

Дата публікації: 2021-08-18

Постійна адреса:

<https://constitutionalist.com.ua/pryntsyyp-nalezchnoho-uriaduvannia-good-governance-poniattia-zmist-ta-znachennia/>

Відомості про автора

Берназюк Ян

Верховний Суд

Анотація

The principle of good governance: concept, content and values Принцип належного урядування (good governance): поняття, зміст та значення Ya. Bernazyuk Key words: good governance, rule of law, legal certainty, quality of law.

Ключові слова :

належне урядування, верховенство права, юридична визначеність, якість закону. Постановка проблеми. Належне урядування (добре врядування) є засадничим принципом, покладе ним в основу публічно-правових відносин. Цей принцип виник задовго до його інституційного оформлення, проте у сучасному розширеному розумінні був сформульований, головним чином, у рішеннях Європейського Суду з прав людини (ЄСПЛ).

Як зазначає з цього приводу С. Погребняк, саме суди ЄС підкреслили важливість процесуальних гарантій як протидію адміністративному розсуду та визнали перелік загальних адміністративних принципів. Суди ЄС поступово розвинули ці положення, перетворивши належне управління в основоположне право особи, яке має існувати в державах, де діє верховенство права ¹.

Слід зазначити, що окремі аспекти принципу належного урядування знайшли своє закріплення у положеннях Конституції України, зокрема, у ст. 6 (органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України), ст. 8 (в Україні визнається і діє принцип верховенства права), ст. 19 (органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України), а також ст. 55, ст. 56, ст. 125 та ін. ² Цей принцип деталізований у Рішенні Конституційний Суд України від 16 квітня 2009 р. № 7-рп/2009, в якому Суд, надаючи офіційне тлумачення положень ч. 2 ст. 19, ст. 144 Конституції України, ст. 25, ч. 1, 10

ст. 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», дійшов висновку, що гарантія стабільності суспільних відносин між органами місцевого самоврядування і громадянами породжує у громадян впевненість у тому, що їхнє існуюче становище не буде погіршене прийняттям більш пізнього рішення ³.

Крім того, згідно зі ст. 3 та 4 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (ратифіковано згідно із Законом № 1678-VII від 16.09.2014) зміцнення поваги до демократичних принципів, верховенства права та доброго (належного) врядування, прав людини та основоположних свобод відносяться до головних ціннісних орієнтирів для взаємовідносин між Сторонами ⁴.

Важливість принципу належного врядування для формування правової держави, обумовлює необхідність у розкритті його поняття, змісту та значення. Аналіз останніх публікацій з теми дослідження. Окремі питання,

пов'язані з визначенням поняття та змісту принципу належного урядування був предметом дослідження автора цієї статті 5. Також це питання 1 Погребняк С. Концепції good governance та good administration (міжнародний, європейський та національний досвід).

Філософія права і загальна теорія права. 2012. № 1/2012. С. 184. 2 Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР . URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. 3 Рішення Конституційного Суду України від 16 квітня 2009 р. № 7-пн/2009. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-09#Text>.

4 Угода між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Міжнародний документ від 27.06.2014. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

5 Берназюк Я.О. Категорія «якість закону» як складова принципу верховенства права та гарантія застосування су дом найбільш сприятливого для особи тлумачення закону. Судово-юридична газета. 2020. URL : <https://sud.ua/ru/news/blog/182593-kategoriya-yakist-zakonu-yak-skladova-printsipu-verkhovenstva-prava-ta-garantiya-zastosuvannya-sudomnaybilsh-spriyatlivogo-dlya-osobi-tlumachennya-zakonu>; Берназюк Я.О. Особливості застосування критерію «якість закону» під час вирішення публічно-правових спорів. Право і суспільство. 2020. № 5. С. 6-14.

висвітлено у наукових працях таких науковців, як М. Жуков, О. Мілієнко, С. Погребняк, О.Р. Радишевська, О.В. Ткаля, І. Юрійчук та ін. Метою статті є розкриття поняття, змісту та значення принципу належного урядування.

Виклад основного матеріалу . Одним із принципів, на якому ґрунтується публічне управління у пра - вовій державі, є належне урядування. Важливо, що за період свого становлення зміст цього принципу постійно розширювався, доповнюючись новими елементами, які у результаті сприяли формуванню засадничого нового типу публічно-управлінських правовідносин.

Як зазначають з цього приводу деякі науковці, парадигма відносин між державою та людиною характеризується зміною у часі різних концепцій публічного управління: від бюрократичної моделі та нового публічного менеджменту до належного урядування, яке спроможне якісно і справедливо задовольняти суспільні потреби розвитку 1.

Традиційно вважається, що концепція «Good Governance», що передбачала насамперед співпрацю влади, громадян, бізнесу, інших зацікавлених сторін у створенні системи, яка б сприяла максимальному вивченню і задоволенню потреб громадян у короткостроковій і довгостроковій перспективах, сформувалась у 1990-х рр. Ця концепція зародилася на основі ключових для західної правової доктрини понять демократії та верховенства права та без перебільшення є причетною до формування системи цінностей, політик та інституцій, за допомогою яких здійснюється ефективне управління суспільством 2.

У сучасному розумінні принцип належного урядування має доволі широкий зміст та характеризується багатогранністю, що дає можливість застосовувати цей принцип у різних видах публічно-управлінських відносин. Не випадково, що деякі науковці вказують на динамічність концепції належного урядування, яке на сьогодні сформувалось у принцип, відповідно до якого держава виявляє турботу про добробут суспільства та включає підзвітність, прозорість, участь, відкритість та силу закону 3.

Розкриваючи різні аспекти принципу належного урядування, вчені підкреслюють важливість його реалізації у сучасних публічно-управлінських відносинах з огляду на те, що тільки за умов дотримання цього принципу суб'єктами владних повноважень можна говорити про існування правової держави.

На це, зокрема, звертає увагу М. Жуков, зазначаючи, що принцип належного урядування є вкрай важливим для розбудови правової держави, оскільки дотримання всіх складових цього принципу дозволяє забезпечити високий рівень правовладдя у країні, гарантувати реалізацію права громадян, та як заходу попередження, зменшити кількість позовів громадян проти суб'єктів владних повноважень 4.

У свою чергу О.Р. Радишевська підкреслює, що ефективне публічне адміністрування та зважене ухвалення рішень суб'єктами владних повноважень – основа належного урядування та її складовою – концепції доброї

адміністрації (належного адміністрування (good administration)). Першому, як вважає вчена, також сприяють такі складники належного урядування як законність, підзвітність, прозорість, співучасть, об'єктивність, неупередженість, а також демократизм та інституційність 5.

Деякі правники вважають, що одним з визначальних принципів належного урядування є принцип верховенства права, який частково співпадає з принципом законності (чіткість і передбачуваність закону, ви моги до «якості» закону) 6.

Таке бачення співвідношення принципів належного урядування та верховенства права є цілком ви правданим, оскільки останнє є одним із головних аспектів принципу належного урядування, який знай шов своє закріплення у положеннях Конституції України.

У кінцевому підсумку необхідно погодитись з тим, що зорієнтованість на імплементацію найкращих практик забезпечення належного урядування необхідна, головним чином, для того, щоб виконати наріж ний обов'язок публічної влади – поважати та захищати права і свободи людини 7.

1 Трофімова Л., Лувчук А. Суд на захисті прав людини: фінансова грамотність і субсидії. Соціальні права та їх захист адміністратив ним судом. Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції» (м. Київ, 4 вересня 2020 року). Київ: 2020. С. 264.

2 Ткаля О.В. Розуміння належного врядування за сучасних умов. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2020. Т. 31 (70). Ч. 2, № 2. С. 126. 3 Юрійчук І. Належне врядування та надання адміністративних послуг у сфері соціального захисту. «Соціальні права та їх захист адміністративним судом. Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції» (м. Київ, 4 вересня 2020 року). Київ: 2020. С. 130.

4 Жуков М. Про ключові тези принципу «належного урядування» в рішеннях ЄСПЛ та ВС. Вебсайт Асоціації правників України. 2020. URL : <https://uba.ua/ukr/news/7677/>. 5 Радишевська О.Р . Концепція належного врядування: практика ЄСПЛ та Верховного Суду. Юридична Україна. 2019. № 12. С. 56-58.

6 Принцип юридичної визначеності: практика ЄСПЛ. Українське право. 2017. URL : https://ukrainepravo.com/international_law/european_court_of_human_rights/tuyrshchyt-yuuyeyrsl-vyirayersfkhk-tuankhyna-zhfto/. 7 Пирогов В. Підстави відступлення Великої Палати Верховного Суду від власних правових позицій і запитання щодо таких підстав. Ліра-Закон. 2019. URL : https://jurliga.ligazakon.net/ua/analytics/183692_pdstavi-vdstuplennya-veliko-palati-verkho_vnogosudu-vd-vlasnikh-pravovikh-pozitsiy--zapitannya-shchodo-takikh-pdstav.

Розкриваючи зміст принципу належного урядування, Конституційний Суд України у Рішенні від 05.06.2019 № 3-р(І)/2019 наголосив, що держава зобов'язана не тільки утримуватися від порушень чи непропорційних обмежень конституційних прав, а й вживати належних заходів для забезпечення можливості їх повної реалі зації кожною особою, яка перебуває під її юрисдикцією. З цією метою законодавець та інші органи публічної влади повинні запроваджувати таке юридичне регулювання, що має відповідати конституційним нормам і принципам, та створювати механізми для ефективного захисту конституційних прав і свобод 8.

Отже, ще одним важливим елементом принципу належного урядування є юридична визначеність та «якість» закону, що покладає на державу обов'язок приймати такі закони, які відповідають Конституції України та спрямовані на найбільш ефективний захист прав і свобод особи. При цьому поняття «якість закону» (quality of law) охоплює такі характеристики відповідного акта законодавства як чіткість, точність, недвозначність, зрозумілість, узгодженість, доступність та ін. Ці характеристики стосуються як положень будь-якого акта (норм права, які у ньому містяться), так і взаємозв'язку такого акта з іншими актами зако нодавства такої ж юридичної сили 9.

Підкреслюючи важливість застосування принципу належного урядування у публічно-правових відно синах, член Конституційної Комісії України від Української Гельсінської спілки з прав людини В. Речицький зазначив, що помилки під час впровадження європейських принципів належного врядування на практиці можуть призвести до дестабілізаційних процесів, у зв'язку з чим запропонував доповнити Основний За кон України статтю 33-1 «право на належне врядування» 10.

О. Мілієнко з цього приводу зазначає, що належне урядування – це багатогранна концепція, яка базується на принципах, правилах та практиках, розроблених в усьому світі. При цьому вчений зауважує, що саме функціонування адміністративного судочинства в державі вже вказує на людиноцентристську концепцію державного управління ¹¹.

Проблема багатоаспектності вираження принципу належного урядування та важливості врахування усіх його елементів у сфері публічного управління підіймалась у рамках програми Ради Європи «Партнерство заради належного урядування», що опікується зміцненням стандартів з прав людини, стосується боротьби з корупцією в Україні, забезпечення вільних та чесних виборів в Україні тощо ¹².

Про важливість впровадження принципу належного урядування свідчить також співробітництво України та ЄС у напрямку імплементації стандартів Ради Європи для захисту прав осіб у відносинах із органами публічної влади. Зокрема, у рамках цього співробітництва судді Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду у 2020 р. обговорили проблеми реалізації принципу належного урядування під час здійснення адміністративного судочинства.

При цьому, розкриваючи зміст цього принципу, М. Білак зазначила про те, що він спрямований на забезпечення справедливого ставлення суб'єктів владних повноважень до особи, які також дозволяють адміністративному суду у вирішенні спорів між людиною і державою обмежувати дискрецію суб'єктів владних повноважень, щоб не допустити свавілля ¹³.

Водночас В. Кравчук та ін., вказують на деякі проблеми, з якими стикаються адміністративні суди під час вирішення публічно-правових спорів у частині забезпечення дотримання суб'єктами владних повноважень принципу належного урядування. Зокрема, зазначається, що під час управлінської діяльності суб'єкт владних повноважень може припуститися помилки й порушувати права громадян, виявивши таку помилку, він повинен самостійно розв'язати проблему та компенсувати заподіяну шкоду ¹⁴.

8 Рішення Конституційного Суду України від 05.06.2019 № 3-р(І)/2019. URL :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va03p710-19#Text>. 9 Берназюк Я.О. Особливості застосування критерію «якість закону» під час вирішення публічно-правових спорів. Право і суспільство. 2020. № 5. С. 12; Берназюк Я.О. Категорія «якість закону» як складова принципу верховенства права та гарантія застосування судом найбільш сприятливого для особи тлумачення закону. Судово-юридична газета. 2020. URL : [https://sud.](https://sud.ua/ru/news/blog/182593-kategoriya-yakist-zakonu-yak-skladova-printsipu-verkhovenstva-prava-ta-garantiya-zastosuvannya-sudom-naybilsh-spriyatlivogo-dlya-osobi-tlumachennya-zakonu)

[ua/ru/news/blog/182593-kategoriya-yakist-zakonu-yak-skladova-printsipu-verkhovenstva-prava-ta-garantiya-zastosuvannya-sudom-naybilsh-spriyatlivogo-dlya-osobi-tlumachennya-zakonu](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va03p710-19#Text). 10 Проект Конституційної комісії II Розділу Конституції України з пропозиціями В. Речицького. URL : <https://helsinki.org.ua/articles/versiya-proektu-konstytutsijnogo-komisiji-ii-rozdilu-konstytutsiji-z-propozitsiyami-vsevoloda-rechyskoho-standom-na-17lypnya-2015/>.

11 Мілієнко О. Судовий захист як гарантія дотримання принципу належного урядування. «Соціальні права та їх захист адміністративним судом. Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції» (м. Київ, 4 вересня 2020 року).

Київ: 2020. С. 77. 12 Партнерство заради належного урядування: РЄ планує продовжити проекти в Україні. Укрінформ. 2017. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2341541-partnerstvo-zaradi-naleznogo-vraduvannya-re-planue-prodovziti-proekti-v-ukraini.html>.

13 Про імплементацію стандартів РЄ для захисту прав осіб у відносинах із органами публічної влади йшлося під час круглого столу. Офіційний вебсайт Верховного Суду. 2020. URL : <https://www.supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1020949/>.

14 Кравчук В., Петраш К. Принципи — наше все. Топ-5 неписаних правил адміністративної юстиції. Закон і бізнес. 2020. № 26 (1480). URL : https://zib.com.ua/ua/143230-top-5_nepisanih_pravil_adminsudochinstva_vid_suddi_kas.html.

Важливо у контексті досліджуваного питання згадати Рекомендації CM/Rec (2007)7 Комітету міністрів державам-членам щодо належного адміністрування (ґрунтується та враховує положення Європейського кодексу належної адміністративної поведінки (2001), Резолюцію (77)31 Комітету міністрів про захист особи стосовно актів адміністративних органів та ін.) ¹.

Одними з найважливіших положень цих Рекомендацій є те, що належне адміністрування є аспектом належного урядування, а суб'єкти владних повноважень у своїй діяльності повинні: дотримуватися національного законодавства, міжнародного права та загальних принципів права, що регулюють їх організацію тощо.

Наголошуючи на тому, що вимоги права на належне урядування випливають із основних принципів верховенства права, таких як, зокрема, законність, рівність, неупередженість, пропорційність, юридична визначеність, вжиття заходів у розумний термін, участь, повага до приватності та прозорість тощо, у Рекомендаціях детально розкриті всі основні складові принципу належного урядування та, відповідно, належного адміністрування як основи цього принципу.

Порівняльний аналіз цих Рекомендацій та ч. 2 ст. 2 КАС України дозволяє стверджувати, що більшість з них знайшли своє закріплення у положеннях ч. 2 ст. КАС України, зокрема, принципи законності (п. п. 1, 2), належної форми адміністративного акта (п. 3), неупередженості (п. 4), рівності (п. 7), пропорційності (п.

8), забезпечення участі особи у прийнятті рішення, право бути вислуханим та право осіб брати участь у певних нерегулюючих рішеннях (п. 9), вжиття заходів протягом розумного строку (п. 10). Інші ж принципи містяться в інших актах законодавства України, проте не передбачені у ч. 2 ст. 2 КАС України, а саме: принципи правової визначеності, поваги до приватного життя, прозорості, справедливості та обґрунтованості вартості адміністративних послуг, заборони зворотної дії закону в часі, обов'язковості виконання адміністративних рішень, права на досудове оскарження, врахування інтересів осіб під час внесення змін до адміністративних рішень, а також відшкодування збитків, завданих незаконним рішенням, дією або безді-

яльністю суб'єкта владних повноважень. З огляду на це, доцільно розглянути питання щодо спеціального закріплення цих принципів у ч. 2 ст. 2 КАС України шляхом внесення відповідних змін. Крім того, важливо зазначити, що адміністративні процедури потребують уніфікації, а права та обов'язки органів державної влади та місцевого самоврядування, інших суб'єктів публічно-владних повноважень у правовідносинах з фізичними та юридичними особами, мають бути зосереджені в єдиному законодавчому кодифікованому акті — Адміністративному кодексі України. При цьому метою розроблення цього кодифікованого акта є, зокрема, узагальнення принципів публічних правовідносин та публічного управління.

Висновки. Проведений вище науково-теоретичне дослідження, а також аналіз судової практики ЄСПЛ та ВС дає підстави для наступних висновків.

1. Законодавством України (Конституцією та законами України) прямо передбачений обов'язок суб'єктів

тлів владних повноважень дотримуватися принципу належного урядування, відповідно, адміністративні суди під час розгляду та вирішення спорів, що виникають у сфері публічно-правових відносин, мають перевіряти дотримання цього принципу у всіх його аспектах з урахуванням конкретних обставин справи.

Фактичне застосування принципу належного урядування є своєрідним «маркером» того як в Україні гарантуються статті 1, 3, 6, 8, 19, 55, 56, 124 Конституції України, а суди застосовують частину другої статті 2 КАС України та статті 3 і 4 Угоди про асоціацію з ЄС.

2. Принцип належного урядування напряму пов'язаний з складними та багатогранними питаннями,

які виникають у діяльності адміністративних судів під час вирішення публічно-правових спорів, зокрема, захисту суспільних інтересів, обмеження дискреції суб'єктів владних повноважень, неможливості застосування надмірного формалізму, особливостей тлумачення законодавства (вирішення колізій) на користь суб'єкта приватного права, дотримання принципу легітимних (законних) очікувань та гарантування права власності. Застосування принципу належного урядування судами інших юрисдикцій є скоріше винятком з правила.

3. Недивлячись на те, що принцип належного урядування поширює свою сферу застосування крім ор -

ганів виконавчої влади і на органи законодавчої влади та органи місцевого самоврядування, більш вдалим перекладом англійського терміну good governance (добре управління/керівництво) можна вважати саме належне урядування, а не врядування. Термін «уряд» застосовується у ст. 136 Конституції України та Законі України «Про Кабінет Міністрів України», а також підкреслює, що саме виконавча гілка влади та, 1 Recommendation CM/Rec(2007)7 of the Committee of Ministers to member states on good administration. Adopted by the Committee of Ministers on 20 June 2007 at the 999bis meeting of the Ministers' Deputies. URL : <https://rm.coe.int/16807096b9>.

2 Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>. 3 Берназюк Я.О. Адміністративний кодекс України як необхідна додаткова гарантія захисту людини в публічно-правої сфері. Судово-юридична газета. 2018. URL : <https://sud.ua/ru/news/blog/122338-administrativniy-kodeks-ukrayini-yakneobkhidna-dodatкова-garantiya-zakhistu-lyudini-v-publichno-pravoviy-sferi>.

відповідно, Кабінет Міністрів України (Уряд України) як вищий орган у системі органів виконавчої влади, зобов'язана гарантувати дотримання цього принципу всіма суб'єктами владних повноважень і саме це є одним з пріоритетних завдань цієї гілки влади.

4. Реалізація принципу належного урядування у сучасних публічно-управлінських відносинах набуває

особливо важливого значення з огляду на те, що тільки за умови дотримання цього принципу суб'єктами владних повноважень можна говорити про існування демократичної, соціальної та правової держави, громадянського суспільства, а також формування принципово нової форми здійснення публічного управління, заснованої на прийнятті суб'єктами владних повноважень легітимних (таких, що ґрунтуються на законі), справедливих (враховують баланс інтересів різних суб'єктів) та ефективних (передбачають можливість безумовного виконання) рішень, вибудовуванні публічно-сервісних відносин між людиною та державою, у яких відповідні інституції та процеси служать інтересам всього суспільства.

5. Наразі існує низка проблем, пов'язаних із реалізацією принципу належного урядування, яка виража -

ється у тому, що суб'єкти владних повноважень в Україні почасти допускають порушення цього принципу, не вживаючи під час управлінської діяльності належних заходів для самостійного усунення допущеної з їх вини помилки та компенсації заподіяної такою помилкою шкоди; на практиці такі порушення вирішують адміністративні суди, спонукаючи суб'єкта владних повноважень діяти належним чином на підставі судового рішення; в цілому створення системи адміністративних судів має серед головних пріоритетів гарантування в Україні принципу належного урядування в публічно-владній діяльності.

Анотація.

У статті розкрито зміст принципу належного урядування на основі аналізу Конституції та законів України, міжнародних договорів, рішень Конституційного Суду України. Досліджено науково-теоретичні підходи до розуміння змісту принципу належного урядування. На підставі проведеного аналізу зроблено висновок щодо змісту та значення цього принципу.

Annotation. The article reveals the content of the principle of good governance based on the analysis of the Constitution and laws of Ukraine, international treaties, decisions of the Constitutional Court of Ukraine. Scientific and theoretical approaches to understanding the content of the principle of good governance are studied. Based on the analysis, a conclusion was made about the content and significance of this principle.

References::

1. Recommendation CM/Rec(2007)7 of the Committee of Ministers to member states on good administration.

Adopted by the Committee of Ministers on 20 June 2007 at the 999bis meeting of the Ministers' Deputies. URL : <https://rm.coe.int/16807096b9>.

2. Берназюк Я.О. Адміністративний кодекс України як необхідна додаткова гарантія захисту людини в публічно-правовій сфері.

Судово-юридична газета. 2018. URL : <https://sud.ua/ru/news/blog/122338-administrativni-ykodeks-ukrayini-yak-neobkhdna-dodatкова-garantiya-zakhistu-lyudini-v-publichno-pravoviy-sferi>.

3. Берназюк Я.О. Категорія «якість закону» як складова принципу верховенства права та гарантія застосування судом найбільш сприятливого для особи тлумачення закону.

Судово-юридична газета. 2020. URL : <https://sud.ua/ru/news/blog/182593-kategoriya-yakist-zakonu-yak-skladova-printsipu-verkhovenstva-prava-ta-garantiya-zastosuvannya-sudom-naybilsh-spriyatlivogo-dlya-osobi-tlumachennya-zakonu>.

4. Берназюк Я.О. Особливості застосування критерію «якість закону» під час вирішення публічно-правових спорів.

Право і суспільство. 2020. № 5. С. 6-14.

5. Жуков М. Про ключові тези принципу «належного урядування» в рішеннях ЄСПЛ та ВС. Вебсайт Асоціації правників України. 2020. URL : <https://uba.ua/ukr/news/7677/>.

6. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV.

<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.

7. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР .

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

8. Кравчук В., Петраш К. Принципи — наше все. Топ-5 неписаних правил адміністративної юстиції. Закон і бізнес.

2020. № 26 (1480). URL : https://zib.com.ua/ua/143230-top-5_nepisanih_pravil_adminsudochinstva_vid_suddi_kas.html.

9. Мілієнко О. Судовий захист як гарантія дотримання принципу належного урядування. «Соціальні права та їх захист адміністративним судом.

Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції». Київ: 2020. 424 с.

10. Партнерство заради належного урядування: РЄ планує продовжити проекти в Україні. Укрінформ. 2017.

URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2341541-partnerstvo-zaradi-naleznogo-vraduvanna-re-planueprodovziti-proekti-v-ukraini.html>.

11. Пирогов В. Підстави відступлення Великої Палати Верховного Суду від власних правових позицій і

запитання щодо таких підстав. Ліга-Закон. 2019. URL : https://jurliga.ligazakon.net/ua/analytics/183692_pdstavivdstuplennya-veliko-palati-verkhovnogo-sudu-vd-vlasnikh-pravovikh-pozitsiy-zapitannya-shchodo-takikh-pdstav.

12. Погребняк С. Концепції good governance та good administration (міжнародний, європейський та націо -

нальний досвід). Філософія права і загальна теорія права. 2012. № 1/2012. С. 177-190.

13. Принцип юридичної визначеності: практика ЄСПЛ. Українське право. 2017. URL : https://ukrainepravo.com/international_law/european_court_of_human_rights/tuyrshchyt-yuuyeyrsl-vyirayersfkhk-tuankhyna-zhfto/ .

14. Про імплементацію стандартів РЄ для захисту прав осіб у відносинах із органами публічної влади йш - лося під час круглого столу. Офіційний вебсайт Верховного Суду. 2020. URL : <https://www.supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1020949/>.

15. Проєкт Конституційної комісії II Розділу Конституції України з пропозиціями В. Речицького. URL

<https://helsinki.org.ua/articles/versiya-proektu-konstytutsijnoji-komisiji-ii-rozdilu-konstytutsiji-z-propozytsiyamyvsevoloda-rechytskoho-standom-na-17-lypnya-2015/>.

16. Радишевська О.Р . Концепція належного врядування: практика ЄСПЛ та Верховного Суду. Юридична

Україна. 2019. № 12. С. 56-58.

17. Рішення Конституційного Суду України від 05.06.2019 № 3-р(І)/2019. URL : [https://zakon.rada.gov.ua/laws/](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va03p710-19#Text)

[show/va03p710-19#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va03p710-19#Text).

18. Рішення Конституційного Суду України від 16 квітня 2009 р. № 7-рп/2009. URL : [https://zakon.rada.gov.ua/](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-09#Text)

[laws/show/v007p710-09#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-09#Text).

19. Ткаля О.В. Розуміння належного врядування за сучасних умов. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадсько -

го. 2020. Т. 31 (70). Ч. 2, № 2. С. 125-130.

20. Трофімова Л., Лувчук А. Суд на захисті прав людини: фінансова грамотність і субсидії. Соціальні права

та їх захист адміністративним судом. Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції 2020. 424 с.

21. Угода між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атом -

ної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Міжнародний документ від 27.06.2014. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

22. Юрійчук І. Належне врядування та надання адміністративних послуг у сфері соціального захисту. «Соці -

альні права та їх захист адміністративним судом. Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції». Київ: 2020. 424 с. Ya. Bernazyuk, Doctor of Law, Professor Honored Lawyer of Ukraine, Professor of the Department of Constitutional and International Law Tavriya National University. VI Vernadsky (Kyiv, Ukraine)

ORCID: 0000-0002-2353-4836

Файли матеріалу

[Оригінальний файл автора](#)